

Türkiye 2023 İnternet Özgürlüğü Raporu*

İnternete olan bağımlılığımız giderek artarken çevrimdışı olarak sahip olduğumuz hakların çevrimiçi olarak da korunması önemlidir. Uluslararası sözleşmelerde yer alan ifade, bilgiye erişim, mahremiyet, örgütlenme ve toplanma özgürlüklerinin korunması açısından önem taşımaktadır. Dijital teknolojiyi, hükümet sansüründen ve gözetiminden kaçanlar da sansürü uygulayanlar tarafından kullanılabilir. Otoriterler de internetin bireysel ve toplumsal güçlenme potansiyelini anlamış ve son birkaç yıldır çevrimiçi alanda yeni bir korku bariyeri inşa etmek için çalışmışlardır.

Türkiye'de internet özgürlüğü son on yılda giderek azaldı. AKP, sansürü arttıran ve çevrimiçi konuşmayı suç haline getiren çeşitli yasaları yürürlüğe koydu. **Dezenformasyon Yasası** yürürlüğe girdi; bu yasa, internet de dahil olmak üzere **yanlış olduğu düşünülen bilgilerin yayılmasına hapis cezası getirdi**. Mayıs 2023 seçimleri öncesinde Dezenformasyon Yasası, siyasi muhalefet üyelerinin yanı sıra eleştirel gazetecileri susturmak için kullanıldı. **Çevrimiçi trol ağları sıklıkla hükümet yanlısı dezenformasyonu yaymakta** ve gazeteciler, aktivistler ve sosyal medya kullanıcıları çevrimiçi içerikleri nedeniyle yasal suçlamalarla karşı karşıya kalmaya devam etmektedir.

Bu yazının devamında Freedom House'un hazırladığı Türkiye 2023 İnternet Özgürlüğü Raporu'nu inceleyeceğim.

1) 1 Haziran 2022- 31 Mayıs 2023 Arası Önemli Gelişmeler

- Sosyal medya ve iletişim platformları Kasım 2022'de İstanbul'da İstiklal Caddesi'nde yaşanan **bombalı saldırının ardından** ve yine Şubat 2023'te **Hatay Depremi'nin ardından** sonra Twitter'a **bant daraltması uygulandı**.
- Mayıs 2023 genel seçimleri öncesinde **hükümet yanlısı dezenformasyon yaydı** ve diğer **internet kullanıcılarına cezai yaptırımlar** uyguladı.
- Ekim 2022'de yürürlüğe giren Dezenformasyon Yasası, çevrimiçi konuşmayı suç sayan, çevrimiçi gizliliği kısıtlayan ve sansürü arttıran hükümler içeriyor.
- Çeşitli siyasi muhalefet web siteleri seçim döneminde siber saldırılara maruz kaldı.

2) Erişim Engelleri

Şubat 2023'ün başlarında meydana gelen iki deprem Türkiye'nin güneyinde yıkıcı altyapı hasarlarına yol açtı. Hasar, ülke çapındaki müşterileri etkileyen yaygın internet kesintilerine neden oldu.

Zayıf telekomünikasyon altyapısı ve sık sık yaşanan elektrik kesintileri, özellikle Güneydoğu bölgesinde bağlantıyı olumsuz etkilemektedir. Kasım 2022'de bir basın kuruluşu, Osmaniye ilçesi sakinlerinin yeterli altyapı olmadığı için 2020'den bu yana güvenilir internet erişiminden yoksun olduğunu bildirdi.

2021'de İncirliova'nın Sandıklı mahallesinde yaşayan yaklaşık 4.000 kişi, planlı elektrik kesintilerinin ardından bazı durumlarda yaklaşık beş ay boyunca internet erişiminden yoksun kaldı.

Ekonomik kriz ve artan enflasyon Türkiye'de internet hizmetlerinin maliyetini birçok kişi için çok pahalı hale getirdi. Türkiye'de internet fiyatlandırması, yüksek maliyetlere ve yüksek enflasyona yol açan geniş bant hizmetlerindeki pazar yoğunlaşması nedeniyle yüksek kalmaya devam etmektedir. TÜBİSAD'ın 2022 Dijital Dönüşüm Endeksi Raporu'na göre Türkiye'nin sıralaması telekomünikasyon sektöründeki yetersiz finansman ve yüksek vergiler nedeniyle düşmüştür.

2022 yılının başlarında hükümet elektrik fiyatını yüzde 130 oranında arttırmıştır. Bu durum enflasyonla da birleşince insanlar hayati ihtiyaçları ile internet erişimi gibi ikincil hizmetler arasında seçim yapmak zorunda kaldı. Eylül 2022'de Türk Telekom aylık tarifelerine yüzde 35 ila 55 arasında zam yaptı. Mayıs

2022'de elektronik haberleşme hizmetlerine (cihazlar dahil) uygulanan geçici Özel İletişim Vergisi akıllı telefonlar için yüzde 10'dan yüzde 12'ye, bilgisayar ve tabletler için yüzde 2'den yüzde 4'e çıkarılmıştır.

3) Teknik ve Yasal Kısıtlamalar

Bağlantı kısıtlamaları nispeten seyrek olmakla birlikte, Kasım 2022'de İstanbul'da meydana gelen bombalı saldırının ardından ve yine Şubat 2023'te yaşanan depremlerin ardından iletişim platformları kısıtlanmıştır. Kasım 2022'de İstanbul'da meydana gelen terör saldırısının ardından sosyal medya platformlarına erişim kısıtlanmış ve milyonlarca kullanıcı bu hizmetlere erişememiştir; ayrıca bir medya karartması da uygulanmıştır

Şubat 2023'te Türkiye'nin güneyinde meydana gelen iki depremin ardından hükümet Twitter'ı sekiz saat süreyle erişime kapatmıştır. Türkiye'deki kullanıcılar acil servislerle iletişime geçmek için Twitter'ı kullandığından arama kurtarma çalışmaları aksamıştır. Hükümetin ayrıca Küresel Mobil İletişim Sistemi (GSM) operatörlerinin etkilenen bölgelerde acil durum bağlantısı sağlama girişimlerini de engellediği ortaya çıkmıştır çünkü bu bağlantılardan gelen internet trafiği Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından kaydedilememekte veya izlenememektedir.

Şubat 2020'de sosyal medya kullanıcıları, Türk birliklerinin Suriye'nin kuzeyine hava saldırısı düzenlediği sırada 16 saat süren bağlantı sorunları yaşadıklarını bildirdiler. Hükümet bu süre zarfında sosyal medya platformlarını ve mesajlaşma uygulamalarını aralıklı olarak engelledi. Benzer kısıtlamalar önceki yıllarda da Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki askerî operasyonları sırasında yaşanmıştır.

Geçmişte internet kesintileri, etnik Kürtlerin nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu huzursuz Güneydoğu'yu hedef almıştır. Eylül ve Ekim 2016'da, 28 Kürt belediye başkanının görevlerinden alınmasıyla aynı zamana denk gelecek şekilde, 10 şehirde internet hizmetleri 6 saat süreyle durdurulmuştur.

4) Bireyler Devlet ve Sivil Kişiler Tarafından Sindirme veya Fiziksel Şiddete Maruz Kalıyor mu?

Kürt sorununa, aşırı sağcı siyasi partilerin eylemlerine ve hatta cumhurbaşkanına, hükümete ya da iktidara yönelik en hafif eleştiriler bile ölüm tehditleri ve hukuki mücadelelerle sonuçlanabiliyor.

Gazetecilerin fiziksel saldırı ve taciz yoluyla sindirilmesi, medyadaki çok sesliliği sınırlamaktadır. Mart 2023'te, ilerici ilahiyat yorumcusu ve YouTube yayıncısı Cemil Kılıç, muhtemelen YouTube videolarına tepki olarak evinin önünde kimliği belirsiz kişiler tarafından saldırıya uğramıştır. Yine Mart ayında, çevrimiçi bir platform olan Flu TV'den İlker Canıklıgil, seçimler öncesinde 2023 cumhurbaşkanı adaylarından birini eleştirdiği için ölüm tehditleri almıştır. Ağustos 2022'de Balkan Insight gazetecileri Nermina Kuloglija ve Hamdi Fırat Büyük, grubun Bosna Hersek'teki faaliyetleri hakkında yaptıkları haberlere cevaben aşırı sağcı milliyetçi bir örgütün üyelerinden tehdit mesajları aldılar.

Mayıs 2023'te gazeteci Muhammed Yavaş, grubun siyasi afişlerini eleştiren bir Facebook gönderisi yayımladıktan sonra hükümet yanlısı milliyetçi bir grubun lideri tarafından fiziksel saldırıya uğramıştır. Haziran 2023'te, yayın döneminden sonra, bağımsız Bitlis Haber web sitesinin genel yayın yönetmeni Sinan Aygül, iddiaya göre hükümetin yolsuzluk iddialarına ilişkin yaptığı son haberlere yanıt olarak bir belediye çalışanı ve bir polis memuru tarafından şiddetli bir saldırıya uğramıştır.

Din veya etnik kökene dayalı çevrimiçi nefret söylemi, kapsama döneminde hükümete bağlı kuruluşlar tarafından yayılmıştır. Hükümet yetkilileri de Hristiyan kurtarma görevlilerini misyonerlikle suçlayarak Hristiyanlık karşıtı nefret söyleminde bulundu ki bu Türkiye'de yasa dışı bir faaliyettir.

Şubat 2022'de gazeteci ve yorumcu Güngör Arslan kimliği belirsiz bir saldırgan tarafından vurularak öldürüldü. Arslan ölmeden önce yayımladığı son haberde, Kocaeli Belediye Başkanı'nın yakın bir arkadaşının şirketine konut inşaatı ihalesi vermesinin ardından belediye başkanını eleştirmişti. Ocak

2021'de gazeteci Orhan Uğuroğlu, kimliği belirsiz üç kişi tarafından arabayla ezilmeye çalışılarak saldırıya uğradı. Uğuroğlu polise, saldırganların kendisine çevrimiçi haberlerinde Milliyetçi Hareket Partisi'ni eleştirmeyi bırakmasını söylediklerini aktardı.

Şubat 2023'te, hükümet yanlısı medya kuruluşu Yeni Akit, depremin vurduğu bazı ilçelerdeki yardım çalışmalarının koordinasyon eksikliğini tartışan bir makale yayımladıktan sonra gazeteci Hazar Dost'u Twitter'da taciz ederek "ahlaksızlıkla" suçladı.

Şubat 2023'te oyuncu Farah Zeynep Abdullah, depremlerin ardından dinî argümanları eleştirdiği için hükümet yanlısı medya ve çevrimiçi trol ağları tarafından hedef gösterilmiştir. Oyuncu Merve Dizdar, bir film ödülünü kadın hareketine adadıktan sonra, sosyal medyada hükümet tarafından yürütölen bir taciz kampanyasının hedefi olmuştur.

Hükümet yetkilileri LGBT+ bireyleri özellikle hedef almak için çevrimiçi platformları kullanmıştır. Mayıs 2023 seçimleri öncesinde, iktidar ittifakı muhafazakar seçmenleri çekmek için LGBT+ karşıtı söylemlere başvurmuştur. 2021 yılında Bođaziçi Üniversitesi öğrencilerinin öncülük ettiği ve LGBT+ gruplarının aktif olarak katıldığı direniş hareketi sırasında, İçişleri Bakanı bir Twitter paylaşımında LGBT+ aktivistlerinden "sapıklar" olarak bahsetmiş ve bu paylaşım daha sonra şirket tarafından "nefret dolu davranış" olarak kısıtlanmıştır.

5) Sonuç

Sonuç olarak, Freedom House'un hazırladığı rapora ve bu yazıda bahsedilmeyen diğer kriterlerine göre Türkiye internet özgürlüğü puanlamasında 2022 yılına göre 2 puanlık bir düşüş yaşamış ve 30/100 puan ile internet kullanımında özgür olmayan ölkeler arasında yer almıştır. Türkiye, puanlama bileşenlerinde "Erişim Engelleri" kriterinden 12/25, "İçerik Kısıtlamaları" kriterinden 10/35 ve "Kullanıcı Haklarının İhlali" kriterinden 8/40 puan almıştır. Nihayetinde devletin internet üzerindeki hakimiyeti ve halkın bir kesiminin internet kullanımındaki görüşü çok sesliliği azaltan, muhalefeti baskılayan, ayrımcılık yapan, internet kullanıcılarının haklarını ihlal eden, sansür uygulayan ve şiddete olanak sağlayacak şekilde kullanılmıştır.

* Bu yazıya řu şekilde atıf verebilirsiniz:

Can Kilerciođlu "Türkiye 2023 İnternet Özgürlüğü Raporu",
fikirtepediya.com/siyaset/turkiye-2023-internet-ozgurlugu-raporu/ (Yayın Tarihi: 28 Mart 2024).